

Spolufinancováno
Evropskou unií

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Předluženost v České Kamenici

Tematický výzkum

Jana Mair

červen, 2024

Terénní šetření realizovali: Jana Mair, Adam Duffek, Zuzana Korecká, Luboš Sál, Erik Solovov

Na formulaci zjištění se podílely: Barbara Halířová, Eva Kreps

Kontakt:

Jana Mair, Oddělení výzkumů a evaluace (jana.mair@mmr.gov.cz)

Odbor pro sociální začleňování (Agentura) MMR ČR

www.socialni-zaclenovani.cz

Text neprošel jazykovou korekturou.

Obsah:

Manažerské shrnutí	5
Kontext a výzkumný problém.....	7
Metodologické zaměření	7
Standardy výzkumné práce ASZ.....	8
Sociální vyloučení v České Kamenici	9
Statistické údaje o zadluženosti obyvatel v České Kamenici	11
Předchozí výzkumy v České Kamenici zaměřené na předluženost	14
Dluhové poradenství v České Kamenici	15
Další bezplatné dluhové poradny mimo Českou Kamenici	19
Perspektiva zástupců zainteresovaných sociálních služeb a dalších organizací	19
Perspektiva obyvatel potýkajících se se zadlužeností	23
Modelové příběhy	24
Hlavní zjištění	29
Seznam literatury	32

Seznam tabulek

Tabulka 1 Seznam respondentů.....	8
Tabulka 2 Index sociálního vyloučení v České Kamenici.....	9
Tabulka 3 Příspěvky na živobytí v České Kamenici.....	10
Tabulka 4 Exekuce fyzických osob v České Kamenici.....	11
Tabulka 6 Oddlužení v České Kamenici.....	14

Seznam grafů

Graf 1 Uchazeči o zaměstnání v České Kamenici.....	10
Graf 2 Osoby v exekuci v České Kamenici dle počtu exekucí.....	11
Graf 3 Počet osob v exekuci v České Kamenici dle počtu exekucí.....	12
Graf 4 Počty osob v exekuci v České Kamenici dle věku.....	12
Graf 5 Podíl dlužníků vůči vybraným státním institucím v Ústeckém kraji.....	13

Seznam zkratek

Agentura, ASZ – Odbor (Agentura) pro sociální začleňování MMR ČR

ČR – Česká republika

MěÚ – městský úřad

MHD – městská hromadná doprava

MMR ČR – Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky

NNO – nestátní/ nevládní nezisková organizace

NZDM – nízkoprahové zařízení pro děti a mládež

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí

PnŽ – příspěvek na živobytí (dávka v hmotné nouzi)

PSZ – plán sociálního začleňování

SAS – sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

SPSZ – strategický plán sociálního začleňování

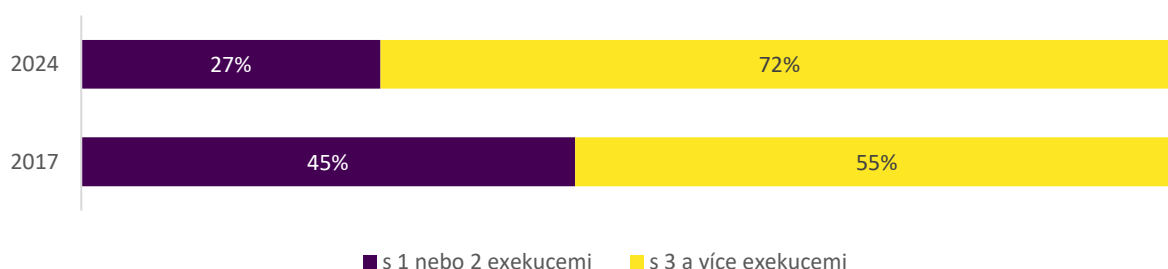
VZP – Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky

Manažerské shrnutí

Cílem výzkumu bylo zmapovat a popsat současný stav zadluženosti ve městě Česká Kamenice se zaměřením na lokalizaci problémů a způsoby jejich řešení. Výzkum byl zaměřen převážně na situaci sociálně znevýhodněných osob, popis jejich životních trajektorií a situací, kdy dluhy ovlivňují život respondentů a motivaci řešit krizové situace. Výzkumná pozornost byla také věnována otázce dostupnosti dluhového poradenství.

V České Kamenici bylo v prvním čtvrtletí roku 2024 v exekuci 526 osob, což představovalo 12,3 % obyvatel České Kamenice starších 15 let. Mezi osobami v exekuci od roku 2017 vzrostl podíl osob s mnohočetnými exekucemi (tři a více exekucí), který v prvním čtvrtletí 2024 činil 72 %. Tři až devět exekucí mělo 254 osob, 128 osob mělo 10 až 29 exekucí a jedna osoba měla dokonce 30 nebo více exekucí. Z rozhovorů s lokálními institucionálními aktéry vyplývá, že v České Kamenici dochází ke koncentraci zadlužených zejména v sociálně vyloučených lokalitách, což je v souladu se zjištěními z předchozích výzkumů. Dle odhadu je třetina osob v exekuci v České Kamenici klienty sociálního odboru nebo dalších spolupracujících organizací. Je potřeba ale pamatovat, že mezi osobami v exekuci jsou též osoby ze střední třídy a podnikatelé. Některé další osoby v exekuci ze zbylých dvou třetin by bylo možné zmapovat např. oslovením lokálních zaměstnavatelů.

Graf 1 Nárůst podílu osob s mnohočetnými exekucemi v České Kamenici mezi lety 2017 a 2024

Zdroj: Mapazadluzeni.cz

Dluhové poradenství v současnosti v České Kamenici poskytuje Poradna při finanční tísni (projekt, v rámci kterého byla poradna otevřena, je nyní v polovině doby realizace) a Charita Česká Kamenice. Ze zkušenosti vyplývá, že v některých případech je nutné využít terénní formu poradenství. Další bezplatné dluhové poradenství se nachází až v Děčíně, a provozuje je Charitní sdružení Děčín a Člověk v tísni.

Z analýzy výpovědí institucionálních aktérů a respondentů ze skupiny předlužených sociálně vyloučených osob vyplynula tato zjištění:

- Převaha těžkých klientů: do Poradny při finanční tísni přicházejí díky navázané spolupráci s terénními sociálními pracovníci. Je nutné nejprve získat důvěru klienta, stabilizovat ho, počítat s nárazovou/chybějící motivací problémy s dluhy řešit.

- Převažují dluhy z nezaplacených plateb za energie (elektřina, plyn), dluhy u zdravotních pojišťoven, za pokuty (např. z dopravních prostředků a přestupky), telefon, auto a dluhy z půjček (snadná dostupnost půjček u nebankovních společností).
- Časté dluhy za elektrickou energii a energetická chudoba: řada domácností (někdy i více členů domácnosti) měla dluhy i u několika různých dodavatelů. Krizovou situaci po přerušení dodávky elektřiny řeší připojením přes prodlužovací kabel na sousedy. Připojování se přes prodlužovací kabel je reakcí rodin na krizovou situaci a potřebu zajistit domácnosti (často s dětmi) světlo a teplo. Stav domů a bytů i způsob jejich vytápění k této situaci výrazně přispívá. Navíc s tím jako nájemníci v domech soukromých vlastníků nemohou nic udělat.
- Dopady předluženosti: negativní dopad na psychickou kondici a zdraví, nízké příjmy, nedostatek prostředků na živobytí, bydlení, provázanost s nezaměstnaností.
- Motivace problémy s dluhy řešit: motivací je rodina a známí (úspěšné příklady oddlužení), děti. Velká část respondentů má nízkou motivaci svou předluženost řešit. Nelze však jednoduše říci, že by za tím bylo pouze to, že jsou na život s exekucemi zvyklí a že je nic k řešení nenutí. Respondenti mají problém získat a udržet si stálé zaměstnání a bydlení, chybí jim potřebný sociální kapitál i finanční gramotnost, mnozí se setkali s diskriminací.
- bariérou řešení dluhové situace nebo vstupu do oddlužení je nezaměstnanost, pro pracující osoby nízké mzdy, nedostatek pracovních příležitostí, a to zejména po osoby s nízkým vzděláním, nutnost dojíždění za prací, což je komplikované zejména pro obyvatele obcí v okolí České Kamenice.

Kontext a výzkumný problém

Tato zpráva z tematického výzkumu představuje analytický podklad pro činnost lokální konzultantky, expertky na dluhy a dalších aktérů angažovaných v procesu sociálního začleňování ve městě Česká Kamenice. Výzkum byl realizován v rámci Poradenského programu č. 7 *Dluhová prevence, podpora informovanosti a podpora sítě služeb v oblasti dluhů* zaměřeného na snížení a další neprohlubování negativních dopadů předluženosti obyvatel České Kamenice.

Cílem výzkumu bylo zmapovat a popsat současný stav zadluženosti ve městě Česká Kamenice se zaměřením na lokalizaci problémů, způsoby jejich řešení a motivaci zadlužených v řešení jejich krizové situace. Výzkum byl zaměřen převážně na situaci sociálně znevýhodněných osob, popis jejich životních trajektorií a situací, kdy dluhy ovlivňují život respondentů a motivaci řešit krizové situace. Zde je nutné zdůraznit, že předluženost není záležitostí jen osob ohrožených sociálním vyloučením nebo sociálně vyloučených. Výzkum se na ně však cíleně zaměřuje v kontextu působení Agentury ve městě jako na skupinu lidí s kumulací vícero problémů a nižším sociálním kapitálem. Výzkumná pozornost byla také věnována otázce dostupnosti dluhového poradenství a tomu, zda oslovené osoby potýkající se se zadlužeností považují nabízené služby dostatečné.

Zpráva navazuje na předchozí strategické dokumenty a výzkumy realizované v České Kamenici věnované problematice zadluženosti, zejména na Vstupní analýzu (Charvát, 2019) a Analytický podklad pro činnost RC v lokalitě Česká Kamenice (Sál, 2022).

Metodologické zaměření

Ve výzkumu bylo využito kombinace výzkumných metod. Byla analyzována jak kvalitativní, tak i kvantitativní data sbíraná s využitím několika různých technik:

- Desk research, sekundární analýza dat poskytnutých pro účely této analýzy relevantními institucemi a organizacemi (např. Exekutorské komorou ČR, MPSV) nebo získaná z veřejně dostupných zdrojů např. z Mapy zadlužení (www.mapazadluzeni.cz).
- Stěžejní částí výzkumu byla kvalitativní část realizovaná zejména prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Dotazování byli:
 - relevantní aktéři pro problematiku dluhů v lokalitě (zástupci a zástupkyně města, NNO a dalších organizací nebo institucí, seznam poskytuje Tabulka 1),
 - obyvatelé České Kamenice, kteří se potýkají se zadlužeností/exekucemi. Část respondentů byla oslovena s pomocí terénních sociálních pracovníků a zdravotní mediátorky. Mimo to byli osloveni také obyvatelé některých sociálně vyloučených lokalit vytipovaných na základě *Analytického podkladu pro činnost RC v lokalitě Česká Kamenice* (Sál, 2022). Celkem tímto způsobem byly provedeny rozhovory s 19 obyvateli. Terénní šetření se uskutečnilo v období od dubna do května 2024.

Tabulka 1 Seznam respondentů

Respondent	Počet respondentů
Odbor sociálních věcí	4
Poradna při finanční tísni	1
Charita Česká Kamenice	1
Charitní sdružení Děčín	1
Úřad práce ČR, KoP Děčín – Česká Kamenice	1
Zdravotní mediátorka	1
Obyvatelé České Kamenice	19
Celkem	28

Zdroj: ASZ

Standardy výzkumné práce ASZ

Agentura pro sociální začleňování (dále jen ASZ) ctí obecně uznávané standardy kvality a etiky výzkumné práce. Mezi tyto standardy kvality patří především dodržování zásady validity a reliability dat. Validity (platnosti) dat je v ASZ dosahováno dlouhodobým šetřením na místě, pečlivým výběrem (rekrutací) respondentů, užitím vhodných nástrojů výzkumu (scénáře rozhovoru, karty checklistů a indikátorů sociálního vyloučení, příp. výzkumnického deníku) i za pomoci přímých citací.

Pro zajištění validity dat výzkumníci v ASZ při své práci využívají tzv. metodu triangulace zdrojů, kdy závěry z terénního šetření vycházejí z kombinace min. 3 zdrojů zjištění informací. Práce výzkumníků ASZ je dále založena i na triangulaci výzkumných metod. Mezi standardní použité metody v ASZ tak patří zúčastněné/nezúčastněné pozorování, polostrukturované rozhovory, sekundární analýza získaných dat včetně statistických dat (deskresearch), skupinové rozhovory, příp. dotazníková šetření. Výzkumníci využívají i tzv. triangulaci zjištění v časové ose, tj. ověřují získaná data v rozličných etapách výzkumu.

Reliability (spolehlivosti) dat dosahují výzkumníci v ASZ standardizovaným postupem analýzy dat od jasně stanovených oblastí dotazování (scénáře rozhovorů), vyhotovením přepisů rozhovorů až po kódování sebraných dat. Se sběrem a s analýzou dat končí výzkumníci v ASZ v momentě tzv. nasycení (saturace) dat. Nasycením se chápe jev, kdy již nepřicházejí nové informace či poznatky z terénu, naopak se objevují stále stejné vzorce a kategorie.

Při své práci se výzkumníci ASZ řídí i Etickým kodexem výzkumníků Agentury pro sociální začleňování, který ukotvuje mimo jiné práci s citlivými daty či nestrannost vůči subjektům v terénu. Ve zprávách o výsledcích výzkumníci v ASZ jasně rozlišují mezi poznatky zjištěnými od respondentů, svou interpretací těchto poznatků a jakýmkoliv doporučeními na nich založenými. Použití tohoto kodexu mj. znamená, že v šetření není narušeno soukromí a důstojnost respondentů, respondenti byli vždy informováni o smyslu výzkumu a v případě nahrávání požádáni o jeho svolení. Samozřejmostí je i zaručená anonymita dotazovaných respondentů.

Sociální vyloučení v České Kamenici

Jedním z nástrojů, který umožňuje posoudit míru zatížení sociálním vyloučením jednotlivých obcí je **index sociálního vyloučení**¹. Index sleduje stav, resp. rozsah sociálního vyloučení prostřednictvím indikátorů pokrývajících dimenze chudoby, vyloučení z bydlení, vyloučení z oficiálního trhu práce, vyloučení ze vzdělávání a dimenzi zadluženosti (Lang & Matoušek, 2020).

Škála indexu nabývá hodnot od 0 do 30 bodů, přičemž hodnota 0 znamená absenci nebo minimální rozsah sociálního vyloučení a hodnota 30 bodů nejvyšší míru zatížení sociálním vyloučením. Česká Kamenice spadá do kategorie obcí s nejvyšší mírou sociálního vyloučení (kategorie 12 až 30 bodů), kam patřilo v roce 2022 3 % obcí. Mezi lety 2016 a 2023 hodnota indexu v České Kamenici kolísala mezi 13 a 18. V roce 2023 index sociálního vyloučení v České Kamenici měl hodnotu 18, což představuje nejvyšší skóre od roku 2016.

Tabulka 2 Index sociálního vyloučení v České Kamenici

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Index sociálního vyloučení	15	17	15	13	14	14	15	18

Zdroj: ASZ

Na popis a kvantifikaci sociálního vyloučení ve městě se zaměřila některá terénní výzkumná šetření realizovaná výzkumníky ASZ. Ve *Vstupní analýze* (Charvát, 2019) z roku 2019 byl na základě terénního šetření počet sociálně vyloučených osob odhadnut na 250–300 osob, s tím, že dalších 100–150 osob bylo sociálním vyloučením bezprostředně ohrožených. Ve vstupní analýze byly též identifikovány objekty, které v souvislosti se sociálním vyloučením bývají v České Kamenici nejčastěji zmiňovány. Na aktualizaci těchto dat se pak v roce 2022 znovu zaměřil *Analytický podklad pro činnost RC v lokalitě Česká Kamenice* (Sál, 2022), který popsal 12 adres, které je možné označit za SVL: Kerhartice 165, 166 a 16, Úzká 99, Pivovarská 2 a 8, Jakubské náměstí 109, Pekelský důl 12, Náměstí Míru 71, Děčínská 60, Smetanova 256, Zahradní 115, U Benaru 41 a 17.

Stanovení jasných kritérií pro kvantifikaci sociálně vyloučených osob je ale obtížné. Přibližnou velikost cílové skupiny lze odhadnout na základě několika relevantních ukazatelů, jež odkazují k ohrožení různými rizikovými faktory, např. chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, zadluženost. Následující údaje (například počet vyplacených příspěvků na živobytí, počet registrovaných uchazečů o zaměstnání, podíl/počet osob v exekuci), které se využívají k zhodnocení míry zatížení sociálním vyloučením, ukazují, že v České Kamenici se situace nelepší a v případě některých ukazatelů se i zhoršuje (viz Tabulka 3–4 a Graf a 1–4).

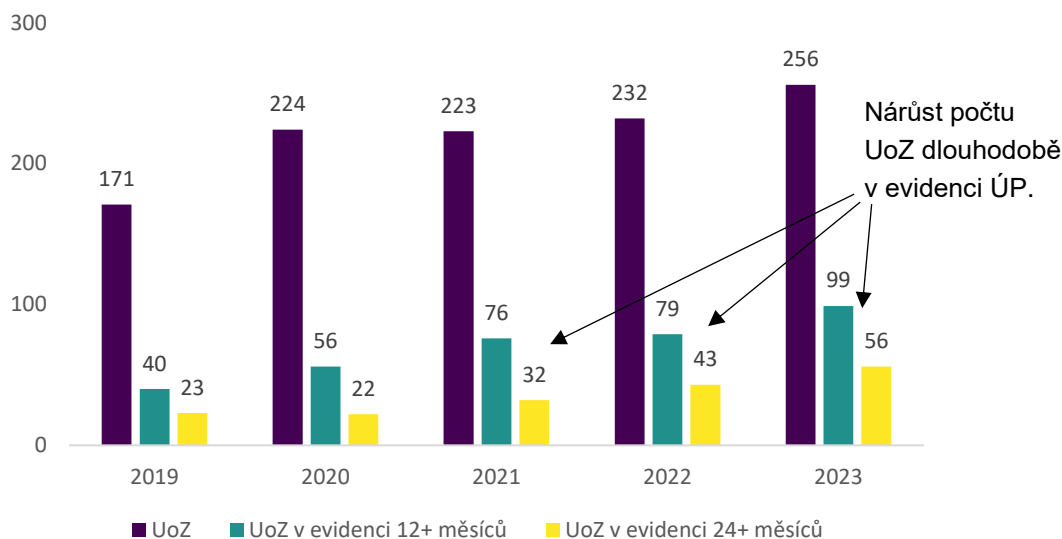
¹ Index sociálního vyloučení vyvinula Agentura pro sociální začleňování v rámci projektu Systémové zajištění sociálního začleňování jako jednotný nástroj, který v sobě zahrnuje klíčové ukazatele z různých oblastí sociálního vyloučení a umožňuje tedy v celorepublikovém rozsahu míru zatížení sociálním vyloučením posoudit. Více k indexu viz [Index sociálního vyloučení – Agentura pro sociální začleňování \(socialni-zaclenovani.cz\)](https://socialni-zaclenovani.cz/).

Tabulka 3 Příspěvky na živobytí v České Kamenici

	2019	2020	2021	2022	2023
počet příjemců (dom.)	91	80	78	77	93
počet příjemců a dalších SPO	255	225	223	215	257
z toho					
nezaopatřené děti	109	94	99	94	109
osoby 65+	13	11	13	15	18

Zdroj: MPSV

Nárok na příspěvek na živobytí (PnŽ) vzniká tehdy, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby nebo rodiny tzv. částky živobytí. Přestože mezi lety počet příjemců PnŽ v České Kamenici mezi lety 2019 a 2022 postupně klesal, v roce 2023 došlo opět k nárůstu počtu vyplacených PnŽ k hodnotám stejným nebo vyšším než v roce 2019. To stejné platí i pro počty společně posuzovaných osob. V roce 2023 činil průměrný počet příjemců (domácností) 93 a celkový počet příjemců a SPO 257, z toho šlo o 109 nezaopatřených dětí a 18 osob starších 65 let.

Graf 2 Uchazeči o zaměstnání v České Kamenici

Zdroj: ÚP ČR, prosinec daného roku

Z Grafu 1 je zřejmé, že od roku 2020 se zvyšuje nejen celkový počet uchazečů o zaměstnání, ale zejména počet uchazečů, kteří jsou dlouhodobě v evidenci úřadu práce. Roste počet uchazečů evidovaných déle než 12 měsíců i počet evidovaných déle než 24 měsíců. Podle statistiky nezaměstnanosti MPSV bylo v České Kamenici v prosinci 2023 evidováno 256 uchazečů o zaměstnání, z toho 130 mužů a 126 žen. Dosažitelných uchazečů bylo 238. Mezi uchazeči o zaměstnání převažovaly osoby bez vzdělání (72 osob) nebo se základním vzděláním (61 osob). Vyučených uchazečů bylo 77 a maturitu mělo 38 uchazečů. Mladistvých uchazečů bylo 13, nad 60 let bylo evidováno 20 uchazečů.

Statistické údaje o zadluženosti obyvatel České Kamenice

Ve sledovaném období od roku 2016 do 2023 byl nejvyšší počet i podíl osob v exekuci v České Kamenici zaznamenán v roce 2017, kdy čítal celkově 685 osob, což představovalo 13 % obyvatel České Kamenice starších 15 let. Celkový počet osob v exekuci poté postupně klesal, a to na až 510 osob v exekuci v roce 2022. V roce 2023 a v prvním čtvrtletí 2024 pak opět mírně vzrostl a činil celkem 526 osob v exekuci v České Kamenici, což představuje 12,3 % obyvatel starších 15 let. Podrobněji v Tabulce 4.

Tabulka 4 Exekuce fyzických osob v České Kamenici

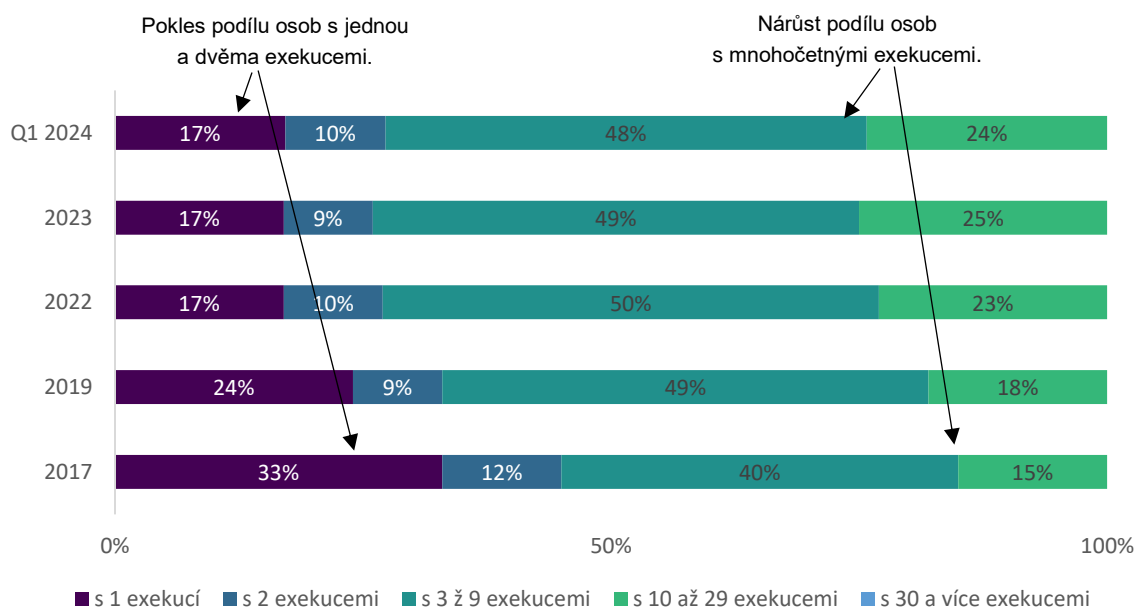
	2016	2017	2019	2021	2022	2023	Q1 2024
počet osob v exekuci	613	685	576	514	510	526	526
podíl osob v exekuci	13,7 %	15,3 %	13,0 %	12,1 %	11,90 %	12,30 %	12,30 %
celkový počet exekucí	3011	3304	3182	3379	3279	3566	3493
prům. vymáhaná částka na os. v Kč	*	*	*	*	613 301	632 404	616 974

Zdroj: Mapazadluzeni.cz

* data nejsou dostupná

Na druhou stranu je ale patrné, že mezi osobami v exekuci ve sledovaném období vzrostl podíl osob s mnohočetnými exekucemi (tři a více exekucí). Naopak podíl osob s jednou exekucí klesl, a to z 33 % osob v exekuci v roce 2017 na 17 % v roce 2022 a od té doby se drží na této úrovni. Podíl osob se třemi a více exekucemi vzrostl z 55 % v roce 2017 až na 73 % v roce 2022 a od té doby se jejich podíl drží na podobné úrovni (více viz Graf 2). Vícečetné exekuce jsou odborníky vnímány jako velký problém, shodují se v tom neziskové organizace i Exekutorská komora. Mezi těmito osobami jsou často lidé, kteří nesplňují podmínky oddlužení, jež v současné době představuje jediný způsob, jak se i při neschopnosti splácení z dluhové pasti dostat. V prvním čtvrtletí 2024 představovaly v České Kamenici osoby s jednou exekucí 17 %, s dvěma exekucemi 10 % a s třemi a více exekucemi 72 % ze všech osob v exekuci.

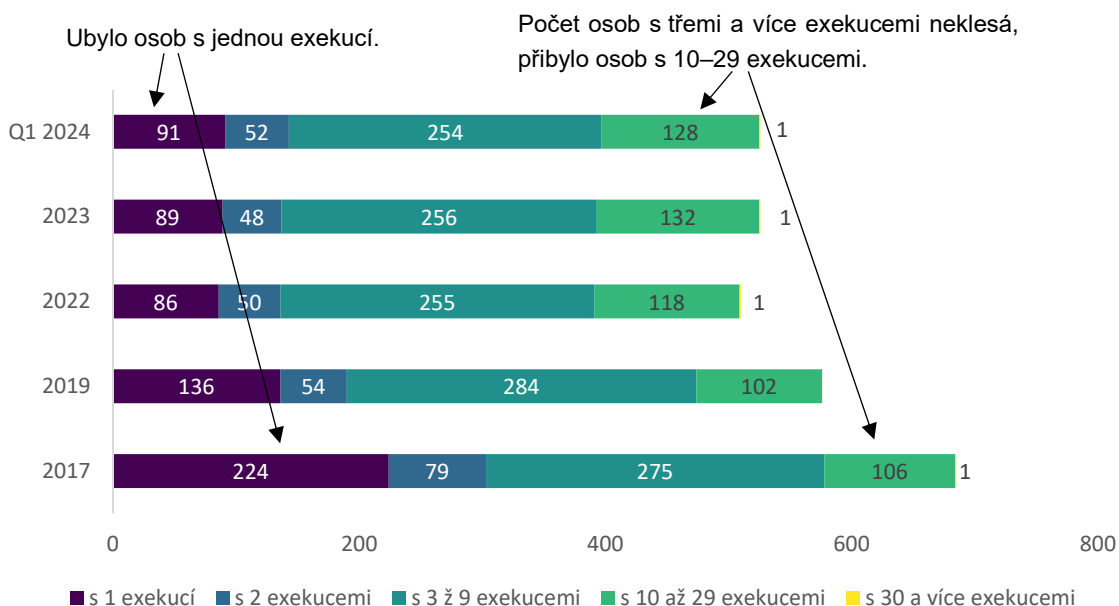
Graf 3 Osoby v exekuci v České Kamenici dle počtu exekucí

Zdroj: Mapazadluzeni.cz

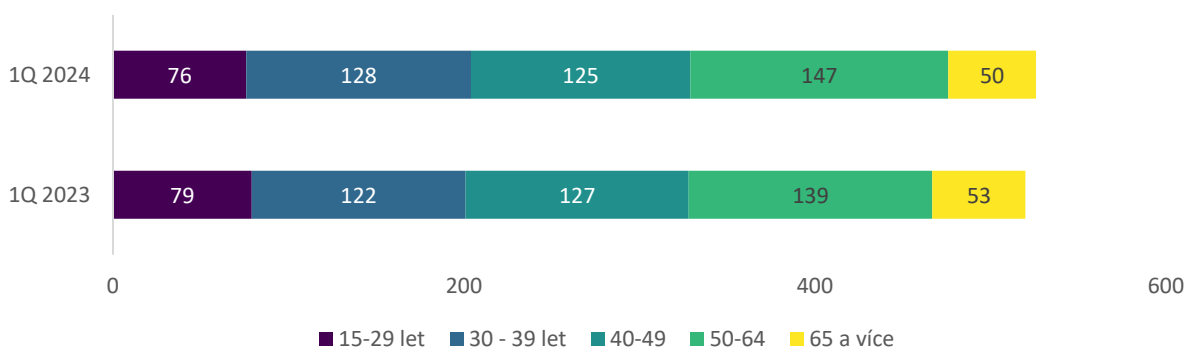
Podle nejaktuálnějších dat z Mapy zadlužení bylo v České Kamenici v 1. čtvrtletí 2024 v exekuci 526 fyzických osob (tzv. počet povinných). Z toho 383 osob se potýkalo s třemi a více exekucemi (128 osob mělo v rozmezí 10–29 exekucí a jedna osoba měla více než 30 exekucí, detailněji viz Graf 3). Celkový počet exekucí fyzických osob v České Kamenici činil ve sledovaném období 3 493. Průměrný počet exekucí na osobu byl 6,7 s průměrnou vymáhanou částkou 616 974 Kč. Počty osob v exekuci dle věku zobrazuje Graf 4, přičemž v prvním čtvrtletí 2024 činil počet osob od 15 do 29 let 76 osob a ve věku nad 65 let šlo o 50 osob.

Graf 4 Počet osob v exekuci v České Kamenici dle počtu exekucí

Zdroj: Mapazadluzeni.cz

Graf 5 Počty osob v exekuci v České Kamenici dle věku

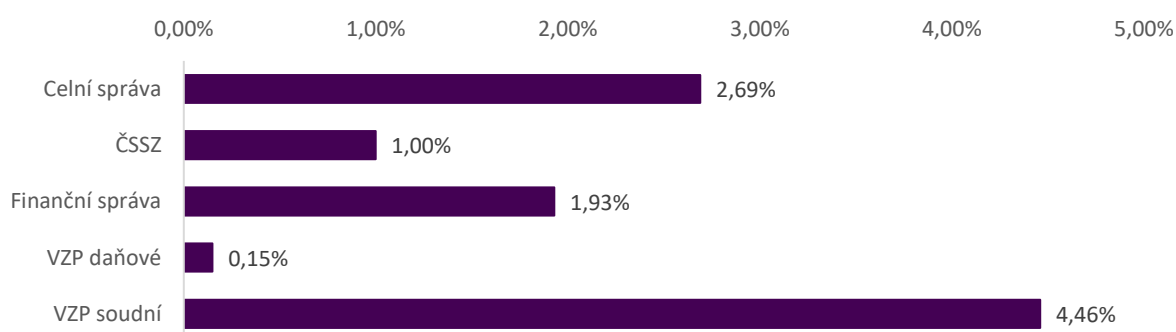

Zdroj: Mapazadluzeni.cz

Další přehled o exekucích, tentokrát vůči vybraným státním institucím a VZP, nabízí projekt *Nedlužím státu* ([Víte jistě, že nedlužíte státu? | Nedlužím státu \(nedluzimstatu.cz\)](https://nedluzimstatu.cz)), který poskytuje přehled za rok 2023 prozatím pouze na úrovni jednotlivých krajů. V Ústeckém kraji je nejvyšší podíl dlužníků vůči VZP, a to téměř 5 % obyvatel (jedná se o dlužné pojistné a

penále na zdravotním pojištění. Celková dlužná částka byla 1,2 mld. Kč, průměrná dlužná částka 40 763 Kč). VZP jako jediná ze zdravotních pojišťoven vedle soukromých exekutorů využívá daňové exekuce. Druhá v pořadí je Celní správa, která nevymáhá jen dluhy za nezaplacené clo, ale jako státní vymahač vede daňové exekuce zejména za nezaplacené pokuty u Policie ČR a pomáhá exekučně vymáhat dluhy obcím. Celková dlužná částka za kraj byla 173 mil. Kč, průměrná dlužná částka činila 7 536 Kč. A třetí v pořadí pak je Finanční správa, které lidé nejčastěji dluží na dani z příjmu (38 %) a DPH (35 %). V Ústeckém kraji bylo 12 755 dlužníků s průměrnou dlužnou částkou 48 356 Kč.

Graf 6 Podíl dlužníků vůči vybraným státním institucím v Ústeckém kraji

Zdroj: Nedluzimstatu.cz

Počet osob v oddlužení v České Kamenici se v letech 2018 až 2023 pohyboval v rozmezí 70 a 88 osob a jejich podíl mezi obyvateli České Kamenice starších 15 let kolísá mezi 1,6 a 2,1 %. Co se týče poměru mezi počtem osob v oddlužení a exekuci nejvíce dosahoval v roce 2021, a to 17,1 %, od té doby klesá a v roce 2023 činil 13,3 %, přičemž platí, čím je tento poměr vyšší, tím je situace pozitivnější. Jeho hodnota byla v České Kamenici ve sledovaném roce nižší než v celém ORP Děčín (14,5 %), nižší než v okrese Děčín (13,1 %) a téměř shodná s hodnotou v celém Ústeckém kraji (13,4 %).

V roce 2023 z celkového počtu 70 osob v oddlužení představovali muži 47 % a ženy 53 %, čímž se obrátil předchozí trend, kdy mezi osobami v oddlužení v předchozích letech převažovali muži nad ženami (což bylo v souladu s průměrem, v celé ČR byl v roce 2023 podíl mužů a žen 57/43 %). Jak je patrné z Tabulky 6, v roce 2023 nejpočetnější věkovou skupinu mezi osobami v oddlužení tvořili lidé, kterým bylo 40-49 let (31 %, 22 osob). Po nich následovaly osoby mezi 50-65 lety (28 %, 18 osob) a třicátníci (23 %, 16 osob). Nejstarší věková kategorie byla zastoupena 16 % (11 osob). V nejmladší věkové kategorii 18-29 let se jednalo o tři osoby, což představovalo 4 % podíl.

Tabulka 5 Oddlužení v České Kamenici

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Počet osob v oddlužení	82	74	79	88	86	70
Počet osob v exekuci		576	*	514	510	526
Oddlužení vs. exekuce		12,8 %	*	17,1 %	16,9 %	13,3 %
Podíl osob v oddlužení	1,8 %	1,7 %	1,8 %	2,1 %	2,0 %	1,6 %
Podíl mužů a žen v oddlužení	55/45 %	59/41 %	56/44 %	58/42 %	56/44 %	47/53 %
Podíly věkových skupin mezi osobami v oddlužení						
18-29 let	11 %	14 %	4 %	5 %	2 %	4 %
30-39 let	24 %	23 %	30 %	33 %	29 %	23 %
40-49 let	35 %	35 %	25 %	30 %	29 %	31 %
50-65 let	22 %	23 %	27 %	23 %	24 %	26 %
nad 65 let	7 %	5 %	14 %	10 %	15 %	16 %

Zdroj: Mapazadluzeni.cz

Pozn. * Statistika není dostupná

Předchozí výzkumy v České Kamenici zaměřené na předluženost

Zadluženost v České Kamenici byla jednou z mapovaných oblastí v rámci vstupní analýzy (Charvát, 2019), která mimo jiné poukazuje na to, že ve městě chybí služby zaměřené speciálně na dluhovou problematiku. Na vstupní analýzu v tomto tématu navázal v roce 2020 výzkum *Obeznamenost zaměstnavatelů v regionu s nástroji pomoci předluženým zaměstnancům* (Charvát, 2020), jehož cílem bylo nahlédnout problematiku předluženosti a exekucí z pohledu regionálních zaměstnavatelů. Výsledky výzkumu ukázaly, že pro personální agendu firem, byli předlužení zaměstnanci méně výhodní než pracovníci bez exekucí (či insolvence). Problematika předlužených zaměstnanců se ukázala být ve vztahu k zaměstnavatelům spjata s tématy jako omezená možnost finanční motivace, požadavky na výplatu mzdy v hotovosti, nebo vysoké pracovní fluktuace. Pro předlužené zaměstnance bylo výhodnější participovat na šedé ekonomice a pracovat načerno, nebo měnit zaměstnání v okamžiku, kdy se s jeho současným zaměstnavatelem spojil exekutor.

Dluhové problematice se dále věnoval mimo jiné i *Analytický podklad pro činnost RC v lokalitě Česká Kamenice* (Sál, 2022). Jeho cílem byla aktualizace znalostí o sociálně vyloučených lokalitách ve městě a pozornost byla soustředěna i na oblast zadluženosti. Mezi obyvateli sociálně vyloučených lokalit a klienty pečovatelské služby byla realizována dotazníková anketa, která měla za cíl zmapovat situaci osob s ohledem na zvýšení cen energií a s ním spojeným zdražováním. Z šetření vyplynulo, že v SVL jsou exekuce velice často přítomny. Mezi respondenty ankety v SVL uvedlo 71 % domácností, že má alespoň jeden ze členů domácnosti exekuce, přičemž dalších 8 % uvedlo, že o této skutečnosti není obeznámena, nicméně ji nevyklučuje. Pouze 21 % respondentů uvedlo, že exekuce nemají (s. 27). Navzdory zjištěnému poměrně vysokému povědomí o existujících službách, výzkum shrnuje, že ochota využití služeb dluhové poradny je dle výpovědí často snižována iracionálním strachem z neschopnosti dostát závazkům spojeným s oddlužením, který zabraňuje situace začít řešit (Sál, 2022, s. 44).

Dluhové poradenství v České Kamenici

Na zjištění o předluženosti obyvatel reagovaly strategické dokumenty – plány sociálního začleňování SPSZ 2020–2022, PSZ 2022–2025, v návaznosti pak projekty města a dalších organizací². Podle evaluační zprávy (Motl, 2022) v České Kamenici „došlo k navýšení kapacit dluhového poradenství a jsou nastavovány efektivní postupy při prevenci dluhů i práci s dlužníky.“

V současnosti v České Kamenici poskytuje dluhové poradenství Poradna při finanční tísní a Charita Česká Kamenice, ve spolupráci s terénními sociálními pracovníci města a SAS Charitního sdružení Děčín.

Poradna při finanční tísní, o. p. s.

Poradna při finanční tísní³ realizuje od ledna 2023 projekt *Dluhové poradenství v České Kamenici*. Cílem projektu je zlepšit nakládání s vlastními financemi minimálně 150 osobám ohroženým předlužeností. V rámci projektu byla otevřena dluhová a insolvenční poradna, která se nachází v Domě kultury. Činnost poradny zajišťují tři pracovníci (včetně právničky), z toho jeden na plný úvazek. Realizace projektu bude koncem roku 2025 ukončena a prozatím neexistuje finanční zdroj, který by pokračování činnosti zajistil⁴. Přestože v roce 2023, kdy Poradna při finanční tísní otvírala kontaktní místo v České Kamenici, mohla navazovat na zkušenost s poskytováním dluhového poradenství v jiných městech (provozovala kontaktní místa také v Ústí nad Labem, Praze a Ostravě a výjezdní poradnu v Lounech, Prostějově a České Kamenici), v současnosti Poradně při finanční tísní zůstává pouze kontaktní místo v České Kamenici. Po ukončení projektu (koncem roku 2025) bude ukončen provoz i tohoto kontaktního místa.

Nyní je poradna v České Kamenici v polovině doby projektu. Tomu odpovídá i počet klientů, který se v dubnu 2024 pohyboval kolem 70 osob. V loňském roce, tj. 2023 měla poradna kolem 52 klientů. V roce 2023 bylo podáno šest návrhů na oddlužení, další čtyři byly v přípravě, celkový počet návrhů na oddlužení pracovník poradny v dubnu 2024 odhadoval na 12 (v projektu je minimum 20 návrhů na oddlužení).

Z dosavadní zkušenosti zástupce poradny vyplývá, že mezi klienty převažují rodiny s dětmi a osoby nezaměstnané nebo zaměstnané v prekérních pracovních pozicích (krátkodobý příjem, veřejně prospěšné práce, brigády, práce na černo) a osoby ze sociálně vyloučených lokalit. Senioři tvoří zhruba 15 % klientů. Pracovník poradny navázal úzkou spolupráci s terénními sociálními pracovníci města a nyní se většina klientů rekrutuje právě z této spolupráce. Oproti předchozí zkušenosti pracovníka poradny z Ústí nad Labem v České Kamenici převažují tzv. těžcí klienti, u nichž se častěji vyskytuje nespolehlivost, nízká vůle svoji situaci

² Např. Koordinované řešení sociálního vyloučení v České Kamenici, Terénní programy v České Kamenici, Komplexní sociální podpora pro obyvatele SVL České Kamenice, Dluhové poradenství v České Kamenici

³ Vznikla v roce 2007 z podnětu České spořitelny, a.s. a Sdružení českých spotřebitelů, z.ú. a nabízí bezplatné poradenství a zpracování návrhů na oddlužení.

⁴ Základní a Rozvojová síť sociálních služeb Ústeckého kraje, která zajišťuje financování sociálních služeb v Ústeckém kraji, je uzavřená nebo se do ní v jisté periodicitě může zažádat o zařazení. Jiné dotační příležitosti z Evropských strukturálních fondů nejsou doposud známy.

(alespoň) zpočátku řešit apod., tzn. práce s nimi je časově náročnější (klient často nedorazí na schůzku, nutnost nejprve navázat důvěru, klienta stabilizovat, motivovat atd.).

Menší část klientů se podařilo rekrutovat i pomocí informačních letáků o poradně např. v informačním centru, nebo díky článkům v Českokamenických novinách⁵, které pracovník poradny pravidelně každý měsíc publikuje. Tito klienti ale ze zkušenosti zástupce poradny představují motivovanější a informovanější skupinu klientů, přicházející s jasnou představou, co potřebují řešit.

Přestože na základě projektu je poradna zřízena jako ambulantní, tak zkušenosti zástupce poradny ukazují, že terénní forma je v některých případech nezbytná (v případech, kdy klient sám není schopen do poradny přijít např. z důvodu vzdálenosti, dopravní nedostupnosti, zdravotních obtíží apod.). Návštěvy v terénu probíhají převážně v doprovodu terénních sociálních pracovníků. Zároveň je možné využít kontaktu přes telefon, email, nebo WhatsApp.

Osoby, které se na poradnu obrací, mají dluhy pocházející často z nezaplacených plateb za energie, zdravotní pojištění, případně nezaplacených pokut z dopravních prostředků apod. O něco méně se vyskytují dluhy z půjček a úvěrů, převážně od nebankovních institucí.

Projekt neumožňuje realizovat preventivní aktivity např. semináře pro neklienty poradny. Proběhla ale informativní setkání v chráněné dílně a v Nemocnici následné péče VIA, kde byli zaměstnavatelé upozorněni, že se jejich zaměstnanci v případě potřeby mohou na dluhovou poradnu obrátit. Pracovník poradny se ale domnívá, že preventivní semináře na školách, případně i firmách by byly užitečné.

Charita Česká Kamenice

Charita Česká Kamenice provozuje v České Kamenici (mimo jiné služby) ambulantní sociální službu Odborné sociální poradenství (OSP) přibližně tři roky, určenou dospělým od 19 do 80 let. Pracovníci OSP mohou klientům pomoci s jednáním s úřady, institucemi, při problémech s bydlením, v rodině, s prací, s dluhy a exekucemi. Ambulantní forma služby je poskytována na adrese Náměstí Míru 272. Dle výroční zprávy byla služba v roce 2022 poskytnuta 239 unicitním klientům (výroční zpráva 2022). Služba je poskytována primárně ambulantní formou, ale po předchozí domluvě lze využít i terénní formu. Poradenství poskytuje také po telefonu nebo emailu.

Dluhovému poradenství se věnují dva zaměstnanci (z toho 1 právník). Charita nemá akreditaci pro poskytování služeb v oblasti oddlužení, ale zprostředkuje je tzv. „na klíč“ zdarma. V roce 2023 byla z 10 klientů, kteří zde poptávali dluhové poradenství, podána insolvence v pěti případech.

Informace o poskytování dluhového poradenství naleznou obyvatelé České Kamenice např. na nástěnce ÚP detašovaného pracoviště. Převážná většina klientů přichází z jiných služeb Charity, zejména z nízkoprahového denního centra, chráněného bydlení apod., případně si tuto informaci předávají prostřednictvím svých neformálních sítí.

⁵ Českokamenické noviny jsou dostupné zdarma online, tištěná verze za 10 Kč.

Klienty dluhového poradenství jsou spíše lidé nad 40 let (přicházejí se „starými“ dluhy, které nechávali „spát“, případně je i splácí a domnívají se, že tím svoji zadluženost řeší, řada z nich je překvapena, že dluh může dále růst), jak jednotlivci, tak rodiny, muži i ženy. U řady z nich vznikly dluhy z nevědomosti (u zdravotní pojišťovny po vyřazení z ÚP), ale jedná se i o nebankovní půjčky. Lidé si půjčují i na splácení dluhů. Dle zkušenosti poradce, klienti přehled o dlužích moc nemají, ten získají až v poradně. Není výjimkou, že s překvapením zjistí, že dluhů mají více.

Terénní sociální práce, Odbor sociálních věcí

Město Česká Kamenice realizuje projekty zaměřené na podporu sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených osob, např. projekt *Terénní programy v České Kamenici*⁶, kterému předcházela projekt *Koordinované řešení sociálního vyloučení v České Kamenici* (1. 4. 2020 - 30. 6. 2022). A v rámci kterého sociální pracovníce prováděly s klienty mapování jejich dluhů (bylo možné zaplatit výpis z centrální evidence exekucí).

V současnosti působí na Odboru sociálních věcí tři terénní pracovníce sociální služby Terénní programy. Celkově v projektu v době výzkumného šetření spolupracovaly se 179 klienty. Přibližně polovina z nich pochází přímo z České Kamenice, druhá polovina klientů je z okolí. Mezi nimi převažují ženy, klientky. Nicméně v mnoha případech tyto ženy zastupují celou domácnost, což tedy ještě dosah a množství klientů terénní sociální služby navyšuje.

Dle odhadu pracovníků se se zadlužeností potýká alespoň polovina až tři čtvrtiny klientů. Ne všichni to ale chtějí řešit. Problémy s dluhy a exekucemi často vyplynou až v průběhu spolupráce. Jedna z pracovníků, která poskytuje službu přibližně 75 klientům, dluhovou problematiku řeší přibližně s osmi z nich. Jedná se například o podávání žádostí o splátky, o splátkové kalendáře v případě zdravotní pojišťovny nebo elektřiny. V komplikovanějších případech směřuje klienta na Poradnu při finanční tísní.

Všechny oslovené pracovníce pozitivně hodnotí navázanou spolupráci s Poradnou při finanční tíseň. V době, kdy byla poradna otevřena byla výhodou blízkost jejich pracoviště/kanceláře a bylo možné klienty rovnou do poradny nasměrovat/doprovodit přes chodbu. V době rozhovoru bylo nově jejich působiště přestěhované na náměstí.

SAS, Charitní sdružení Děčín

Charitní sdružení Děčín realizuje projekt *Komplexní sociální podpora pro obyvatele SVL České Kamenice*. V rámci SAS do České Kamenice a okolí dojíždí dvě pracovníce, které tam v rámci pravidelné terénní práce intenzivně spolupracují s přibližně šesti rodinami, tzn. dojíždějí za nimi dvakrát až třikrát týdně.

Většina spolupracujících rodin přichází na doporučení OSPOD. V rámci své činnosti často pracovníce SAS zajišťují lékaře, řeší s rodinami témata jako bydlení, škola (omluvené a neomluvené absence, doučování), mimoškolní aktivity. Skoro všichni klienti SAS mají exekuce. O předluženosti rodin se pracovníce dozví většinou až za nějakou dobu, když

⁶ ([Terénní programy v České Kamenici - Česká Kamenice \(ceska-kamenice.cz\)](http://ceska-kamenice.cz))

dochází do rodiny několik měsíců, nebo rok, až je navázán důvěrný vztah. Často se jedná o dluhy za elektřinu, za energie, nebankovní půjčky.

Ze zkušenosti pracovníků, je situace rodin v České Kamenici komplikovanější/problémy hlubší než jinde v regionu. V České Kamenici je méně pracovních příležitostí, převažuje zde velká zadluženost, setkávají se s problémem předčasných odchodů ze vzdělávání, absencemi ve škole atd. Ale rodiny jsou podle nich dobře zasíťované, a pokryté potřebnými sociálními službami. V případě zájmu mohou klientům sjednat schůzku např. v občanské poradně Charitního sdružení Děčín, případně klienti mají informaci o Poradně při finanční tísní přímo v České Kamenici. Překážkou je spíše motivace rodin zadluženost řešit.

Úřad práce Česká Kamenice – hmotná nouze

Na pracovišti v České Kamenici působí pracovníce a pracovník, kteří na území České Kamenice zajišťují sociální šetření v terénu. Do lokalit mimo Českou Kamenici dojíždí pracovníce z Děčína. Dle zkušenosti zástupkyně ÚP se s problematickou zadlužeností mezi klienty setkávají. V takovém případě doporučují Poradnu při finanční tísní v České Kamenici. Předtím je odkazovaly do Občanské poradny v Děčíně.

Pracovnice a pracovník ÚP spolupracují se sociálním odborem, se sociálními terénními pracovníci, nebo se Speciální základní školou a Praktickou školou ve snaze zabránit, aby se klienti dostali do dluhové pasti.

Klienti mají možnost nechávat si strhávat ze sociálních dávek poplatky za odpady (na základě sepsaného protokolu), nebo i nájemné v případě nájmu na městské byty (např. v případě nižší finanční gramotnosti). Dle zkušenosti pracovníce se jim díky tomu podařilo udržet rodinu s dětmi, které hrozilo ukončení nájemní smlouvy, v bydlení.

Zdravotní mediátorka

Přibližně rok funguje v České Kamenici také zdravotní mediátorka⁷, která momentálně spolupracuje s přibližně 60 účastníky, kterým např. pomáhá vyhledávat lékaře specialisty, zprostředkovává kontakty, případně je k lékaři i doprovází. Má také vzdělávací a informační roli např. v oblasti zubní hygieny. Svoje služby poskytuje buď ambulantně, nebo vyráží i do terénu v České Kamenici a okolních obcích, včetně SVL.

V této roli profituje zdravotní mediátorka ze své předchozí zkušenosti APK, kdy už se jí podařilo s lidmi navázat důvěru. I díky tomu nastávají situace, kdy se jí účastníci svěřují s dalšími problémy, kterým čelí, včetně situace finanční a předluženosti. Z její zkušenosti pak nastávají situace, kdy si rodiny nemohou dovolit pro své děti zakoupit potřebné léky. V takovýchto

⁷ Pozice vznikla v rámci projektu Zdravotní mediátor v České Kamenici, jehož realizátorem je Domov pro seniory a pečovatelská služba Česká Kamenice, příspěvková organizace. Projekt je zaměřen na podporu sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohroženým osob v České Kamenici. Cílem projektu je zvýšení informovanosti v oblasti systému zdravotní péče a prevence, a zlepšení přístupu cílové skupiny ke zdravotní péči a prevenci a zvýšení její kompetence a motivace vedoucí k udržitelnému zdravému životnímu stylu. ([Domov pro seniory a pečovatelská služba Česká Kamenice, příspěvková organizace \(ddceskakamenice.cz\)](http://ddceskakamenice.cz))

případech je odkazuje na sociální odbor, Poradnu při finanční tísní, nebo na Charitu Česká Kamenice, ale své další možnosti vnímá omezeně.

Další bezplatné dluhové poradny mimo Českou Kamenici

Charitní sdružení Děčín

Charitní sdružení Děčín provozuje v Děčíně občanskou poradnu, registrovanou sociální službu, která poskytuje rady, informace a pomoc všem, kteří jsou v nepříznivé sociální situaci. Dluhová problematika je jednou z oblastí poskytovaného poradenství.

Dle informací zástupkyně poradny se lidé z České Kamenice na poradnu s dluhovou problematikou občas obrací, ale nelze jednoduše zjistit jejich počet. Primárně ale přichází zejména obyvatelé Děčína. Zároveň chodí také dotazy přes internet, a i tam se Kamenice také občas objevuje.

Člověk v tísní, o.p.s., Děčín

Na Děčínsku poskytuje službu dluhového poradenství také Člověk v tísní, s pracovištěm v Děčíně. Posláním služby je poskytování odborné pomoci lidem, kteří se dostali do problémů s dluhy a svoji situaci neumějí nebo nemohou sami řešit.

Dle informací zástupkyně poradny je lidí z České Kamenice oslovují jen výjimečně. Klientů za letošní rok bylo celkově mnoho, nejčastěji z Děčína a Jílového, ale obrací se i zájemci z Rumburku, Šluknova, Varnsdorfu a Mikulášovic. Počet klientů z České Kamenice nejde přesně určit, odhadem jde maximálně o tři osoby.

Perspektiva zástupců zainteresovaných sociálních služeb a dalších organizací

Z rozhovorů s lokálními institucionálními aktéry vyplývá, že v České Kamenici dochází ke koncentraci zadlužených v sociálně vyloučených lokalitách, což jsou skupiny domů nebo jednotlivé domy se zvýšeným podílem obyvatel sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených (např. Kerhartice 165, 166 a 16, Úzká 99, Zahradní 115, U Benaru 41, Pivovarská 2 a 8, Děčínská 60). To je v souladu i s předchozími šetřeními, zejména dotazníkovou anketou realizovanou v roce 2022 (Sál, 2022), v rámci, které byly v SVL exekuce zjištěny u 71 % domácností, přičemž dalších 8 % domácností tuto skutečnost nevyloučilo.

Dle odhadu vedoucího sociálního odboru, třetina osob v exekuci v České Kamenici (dle statistiky zde v prvním čtvrtletí roku 2024 mělo exekuci 526 osob) jsou klienti sociálního odboru nebo dalších spolupracujících organizací.

Mezi klienty Poradny při finanční tísní převažují klienti, jejichž kontakt s poradnou byl zprostředkován terénními sociálními pracovníky. Ve velké většině případů se jedná o tzv. těžké klienty. Vůle svoji situaci řešit nemusí být zpočátku u klienta vysoká – vyžaduje tedy vyšší úsilí, čas ze strany pracovníka (klient nedorazí na schůzku, je nutné ho motivovat, nutnost nejprve navázat důvěru, klienta stabilizovat). Menší část klientů přichází sama (např. na základě letáků, článků ve zpravodaji), jedná se většinou o motivovanější a informovanější

skupinu. Klienti dluhového poradenství Charity České Kamenice se z velké části rekrutují z klientů dalších služeb (např. denního centra).

Převahu těžkých klientů, vyšší výskyt komplikovanějších, hlubších sociálních problémů potvrzují i ostatní institucionální aktéři a zástupci sociálních služeb. Opakovaně hovoří o nutnosti získat důvěru, popasovat se s nárazovou motivací klientů atd. Za úspěch považují i to, že se s dluhovými problémy přijdou poradit. Shodují se, že přehled o dluzích moc nemají.

Čím déle se s nimi člověk zná, tak oni se svěřují. Oni mají těch dluhů fakt hodně. Oni řeknou jednou, mám exekuci, a postupně, já jich mám tolik... A já, kolik? No, i 10. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Motivace problémy s dluhy začít řešit, dle zkušenosti pracovníků služeb, u těchto klientů chybí, nebo je nárazová. Často shledávají jako obtížné je k řešení předluženosti motivovat. V řadě případů mají klienti dlouhodobé dluhy a exekuce, které „neřeší“:

Je tady určitá skupina osob, která ty exekuce má opravdu hodně staré, a oni už v těch exekucích prošli vším, co je mohlo potkat. Už mají za sebou návštěvu exekutorů, nepracují, alespoň ne třeba oficiálně. Takže netýkají se jich srážky z příjmu, účty v bance nemají roky, možná nikdy neměli, protože jsou zvyklí všechno řešit v hotovosti. Takže jich se v podstatě ta exekuce nedotýká. Protože je to nijak nepostihuje. Tam je samozřejmě i trošku složitější ta motivace. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Oni přesně přiznávají, čím více těch exekucí bylo, tak to viděli jako už neřešitelné. Takže to nechávají být a jsou v klidu. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Další část osob má obavy je začít řešit, často mají špatné informace z internetu, nebo od známých:

Určitě ví o ní, ví o [dluhové poradně]. Ale oni se toho prostě bojí, z toho důvodu, že jim prostě odeberou nějakou tu větší částku, a že nebudou mít potom třeba ani na ten nájem. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Ale pak jsou lidi, kteří samozřejmě třeba mají špatné informace. Třeba říkají, my bysme do práce šli, nebo jsme v ní byli, protože nám přišly exekuce, báli jsme se, že o všechno přijdeme. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Na opačné straně jsou pak klienti poradny, kteří mají z exekuce a exekutorů obavy a kteří jsou vysoce motivovaní svoji problematickou situací řešit, mohou to být osoby, které se s exekucemi potýkají nově:

A pak je ta třetí skupina, která třeba, buď se do těch problémů dostala nedávno, nebo už před nějakou dobou, ale má třeba relativně čerstvé exekuce a opravdu s tím nemají zkušenost, jak to přesně probíhá. Ti se opravdu bojí hodně. Samozřejmě ti to chtějí řešit co nejrychleji a prostě mají teď nějakou tu vůli. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Ze zkušenosti dluhových poradců a terénních pracovníků převažují dluhy z nezaplacených plateb za energie (elektrina, plyn), za pokuty (např. z dopravních prostředků) a u zdravotních pojišťoven. Dluhy z půjček a úvěrů (primárně nebankovních) se objevují o něco méně. Půjčují si i na splácení dluhů. Informace, kde si půjčit, si lidé mezi sebou předávají.

V některých domech s vyšším podílem sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených obyvatel se často objevují dluhy za elektrickou energii, jedna domácnost má dluhy i u několika různých dodavatelů. Důvodem je přecházení mezi jednotlivými poskytovateli i u více členů domácnosti kvůli vysokému vyúčtování, někdy ve výši vyšších desítek tisíc korun. Některé domácnosti takto vyčerpali již všechny dostupné možnosti. Krizovou situaci po přerušení dodávky elektřiny řeší připojením přes prodlužovací kabel na sousedy. Ne vždy se sdílením energie mají ale vyřešeno sdílení nákladů. Zástupkyně organizací popisují situace následovně:

Ano. A tam vlastně každý měl po 70, 80 000, je doplatek vlastně na té elektřině. Jo, tam je to všechno špatně. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Ano, narostlo. Vlastně klienti začali dělat to, že jeden člen domácnosti si vzal smlouvu na sebe, platili nějaké zálohy, a přišlo jim vyúčtování, měli velikánský nedoplatek nechali se odpojit. Na dalšího člověka domácnosti si udělali smlouvu. A takhle jdou dokolečka. Ale doted' to šlo, že si mohli dělat smlouvu u ČEZu, u Lamy. (...) Takže vystřídali všechny poskytovatele takhle. A všude se nadělali dluhy. A ted' jsou v situaci, od letošního roku, že už jim nikdo smlouvy nedá a jsou bez elektřiny. Celá domácnost. A je to taková bezvýchodná situace, protože dluží třeba 100 000 a má malé děti do toho. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Oni často mají vysokou spotřebu, protože jedna rodina dává přes kabel druhé. Ale to je, když jsem tady viděla, vy máte dva a půl krát větší spotřebu, než odpovídá jedné rodině, na to nedostanete. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Z popisů situace a terénního šetření vyplývá, že řada těchto domácností čelí tzv. energetické chudobě⁸. V jednom z těchto domů bylo topení řešeno elektrickými akumulacími kamny, a jak potvrzovali obyvatelé domu (viz kapitola Perspektiva obyvatel potýkajících se se zadlužeností), vysoké zálohy a nedoplatky se zde týkaly mnoha domácností. Lze se domnívat, že se jedná o energeticky náročnou budovu, která u nízkopříjmových domácností zvyšuje riziko energetické chudoby. Změna poskytovatelů energie je přitom snahou ušetřit, snížit náklady na energie. Připojování se přes prodlužovací kabel je reakcí rodin na krizovou situaci

⁸ Dle studie o energetické chudobě *Energetická chudoba a její řešení* (Klusáček et al., nedatováno) se v energetické chudobě nachází domácnost, která naplňuje alespoň jednu z těchto podmínek: a) uvádí, že se nemůže dovolit dostatečně vytápět byt, b) přiznává dluhy na energiích, c) vynakládá na energie velkou část ze svých příjmů a zároveň je u ní přítomen jakýkoliv druh chudoby (příjmová, subjektivní či materiální deprivace). (Klusáček et. al., nedatováno)

a snahu zajistit domácnosti (často s dětmi) světlo a teplo. Kromě energetické chudoby je potřeba zmínit i otázku bezpečnosti.

To jsou tedy dopady na život domácností v případě dluhů za energie. Zástupci organizací dále popisují další dopady předluženosti, které se pojí s nízkými příjmy a nezaměstnaností. Zmiňují také stres, negativní dopad na jejich psychickou kondici a zdraví.

No, do celého chodu té rodiny. Protože ty dluhy je vlastně stahují pořád dolů a dolů. Mají nízké příjmy, nejsou zaměstnaní. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Protože když tam třeba jsou tyhle finanční problémy, tak si nemůžou dovolit ani léky. Dražší léky. Mají třeba ty děti nemocné, tím pádem dochází k tomu, že ty děti nechodí do školy. Nejsou doléčené. A to vlastně navazuje na hodně věcí. (zástupce/zástupkyně služeb a organizací)

Bariéru pro řešení situace zadlužených osob ale místní aktéři vnímají zejména v nedostatku pracovních příležitostí, a to zejména po osoby s nízkým vzděláním. Nabídka práce v České Kamenici nedostačuje poptávce. Situaci tak komplikuje nutnost dojíždění za prací, ta je komplikovaná ještě více pro obyvatele okolních obcí, např. Kerhartic a pro rodiče s malými dětmi.

Perspektiva obyvatel potýkajících se se zadlužeností

Z rozhovorů s obyvateli České Kamenice, kteří se potýkají se zadlužeností, byly sestaveny modelové příběhy, které mapují životní trajektorie vztahující se k životu s dluhy či exekucemi. Jejich cílem je poskytnout lepší porozumění okolnostem, za kterých se tyto lidé dostali do dluhů, a lepší porozumění strategiím, jak respondenti s dluhy žijí a jakým způsobem svou situaci řeší nebo proč ji neřeší. V příbězích jsou také naznačeny strategie, které používají pro vypořádání se s každodenní realitou života předlužených. Výzkum rovněž sledoval, jaké mají lidé povědomí o dluhovém poradenství ve městě a o možnosti insolvence.

Respondenty byli převážně lidé, které je možné označit za znevýhodněné či sociálně vyloučené. Rozhovory se uskutečnily buď na doporučení místních aktérů (terénních sociálních pracovníků, zdravotní mediátorky), nebo proběhly v domech s vyšším podílem sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených obyvatel.

V některých z navštívených domů bylo z přítomnosti prodlužovacích kabelů instalovaných mezi byty, že se jejich obyvatelé dostávají do situace, kdy jejich domácnost nemá dodávky elektřiny. Z rozhovorů s některými z nich vyplynulo, že řada obyvatel těchto domů řeší vysoké nedoplatky na elektřině, dle některých i okolo 80 000 Kč. Někteří z dotázaných se vyjádřili, že způsob vytápění a stav budovy nízkou spotřebu neumožňují.

Kromě energií trápily oslovené respondenty dluhy u zdravotních pojišťoven, dluhy za pokuty za jízdu na černo a další přestupky, za telefon, za auto a další nesplacené půjčky, převážně nebankovní. Ty si brali často kvůli vybavení domácností, ale v některých případech i k pokrytí výpadku výdělku, při mimořádných událostech (např. na pohřeb). Pokud si museli půjčovat na splacení, tak ve většině případů od rodiny.

Motivace problémy s dluhy řešit respondenti připisovali často rodině a známým, pokud se mezi nimi setkali s úspěšným oddlužením, nebo když si přáli situaci vyřešit kvůli dětem. Jiní zase popisovali, jak se na dluhovou poradnu obrátili, protože už situaci nezvládali řešit sami. Pro mnohé byly problémy s dluhy velkým zdrojem napětí:

Já jí musím řešit, já to nemůžu nechat takhle. Ty dluhy se mnou půjdou celý život. Já nevím, já umřu, a ty úroky mi ještě porostou. Říkám, to bych se musela obracet v hrobě. Já musím to prostě vyplatit.

Kromě stresu, respondentům exekuce působily problémy při hledání práce (zkušenosti v tomto ohledu se ale lišili, podle některých exekuce nejsou při hledání zaměstnání překážkou, podle jiných ano), nebo i bydlení. Další popisovali, jak jim nezbývá dostatek prostředků nejen na příležitostné radosti, ale i na živobytí.

Člověk si nemůže dovolit nic. Co si budeme vykládat. Vnoučata mají narozeniny, nebo jsou nějaké příležitosti, nebo chcete jet na dovolenou. Já nevím, co to je dovolená.

Modelové příběhy

První příběhy vychází z rozhovorů s lidmi, kteří se sice potýkají se zadlužeností a exekucemi, ale situaci řeší po vlastní ose, většinou exekuce splácí. V prvním příběhu má rodina díky získání dobrého zaměstnání vyhlídky na splacení dluhů. Další dva příklady ukazují dva páry, které se do své situace dostali kvůli ztrátě zaměstnání, a exekuce si s sebou nesou do důchodu. Ve čtvrtém příběhu se sice rodina díky svým sociálním vazbám dostala ze SVL a vyřešila tak kritickou situaci s nedoplatky za elektrickou energii, ale problémy s exekucemi se teprve řešit odhodlává.

Modelový příběh 1

Paní A. (cca 40 let) žije s manželem a dětmi v bytě soukromého vlastníka. Byt se nachází v domě, v němž žije vyšší počet sociálně vyloučením ohrožených osob. V domě bydlí již osm let, ale s technickým stavem není úplně spokojena. Za byt 3+1 platí 17 000 Kč měsíčně, k tomu elektřina 3 000 Kč. Topí dřevem.

Paní A. popisuje, že nyní se jí a její rodině již daří dobře, ale ještě před rokem byla největším problémem pro ně právě zadluženost. Šlo o dluhy jejího partnera převážně u nebankovních společností ještě z doby, kdy se neznali. Většinu se jim podařilo splatit v posledním roce, protože muž sehnal práci v Německu a nyní dluží už jen cca 10 000 Kč.

Nyní již má rodina i výhled, že by se jim mohlo po jejím splacení podařit získat i lepší bydlení. Chtěli by zůstat v České Kamenici, už se dokonce poohlíží po pozemku, kde by si mohli postavit dům.

Modelový příběh 2

Manželé B. žijí v bytě soukromého vlastníka, který se nachází v domě, v němž žije vyšší počet sociálně vyloučením ohrožených osob. Na této adrese bydlí již 12 let. Měsíční nájem činí 5 000 Kč a za elektřinu platí 9 000 Kč, pobírají příspěvek na bydlení.

Pan B. pracoval 24 let ve velké firmě, která ale zkrachovala. Vzhledem k tomu, že mu zaměstnavatel dlužil na výplatě přes 150 000 Kč, musel si půjčit, aby mohl svoji rodinu uživit. Nejprve si s manželkou půjčili z banky. Přibývaly další dluhy. Dostali se i do situace, že jim byly zabaveny věci.

Exekuce mu nyní "řeší" účetní, která komunikuje s exekutorem. Pan B. pracuje na částečný úvazek, paní B. pracuje na dohodu o provedení práce. Ze mzdy panu B. strhávají exekuční srážky. Některé dluhy už mají splacené, některé exekuce zastavené. Pan B. tvrdí, že ví přesně kolik dluží, jeho bratr má známého insolvenčního správce, který mu radí, jak co dělat. Pan B. exekuce splácí a čeká do důchodu, ve kterém bude splácet méně.

S manželkou si již půjčky neberou, dle svých slov na banky zanevřeli a reklamám již nevěří. Nemají u banky ani účet, peníze si nechávají posílat na účet dcery. Když se dostanou do finanční tísně, půjčují si od matky pana B., např. když potřebovali pořídit nějaký elektrospotřebič.

Modelový případ 3

Manželé C. (cca 60 let) žijí v bytě soukromého vlastníka, který se nachází v domě, v němž žije vyšší počet sociálním vyloučením ohrožených osob. Oba mají zdravotní potíže, a oba jsou v invalidním důchodu. Kromě zdraví je trápí i exekuce. Popisují, že jde převážně o dluhy za nezaplacené pojistky za auto a leasing auta, které si pořídili kvůli dojíždění do zaměstnání. Oba i jedno dospělé dítě pracovali ve stejném podniku. Když zaměstnavatel začal propouštět, přišla takto celá rodina během krátké doby o zaměstnání a přestali být schopni auto splácet:

No, máme exekuce. Já, pokud jsem pracovala, tak mi to strhávali. Přestala jsem pracovat, teď je to takové to, no... Ale manželovi přišel dopis že mu z exekuce, teda z důchodu, budou strhávat nějakou částku. Mě zatím ne, protože já mám invalidní důchod prvního stupně, takže tam asi je to jenom, že беру těch 8 000, tam bude nějaké životní minimum, takže mě nemůžou strhávat nic.

Paní C. přesně neví, o kolik exekucí nebo v jaké výši se jedná. Dokonce v průběhu rozhovoru uvažuje, že už by některé mohly být splacené. Vzpomíná si, že před lety byla v nějaké poradně v Ústí nad Labem, protože měla zájem o insolvenční. Tu tenkrát ale nedotáhli to do konce, už si nevzpomíná, z jakého důvodu. Momentálně neplánuje se s někým radit, netuší, zda je v České Kamenici poradna, ale vzpomene si, že nějaké paní, které sem za lidmi chodí, jí o dluhovém poradci říkaly.

Ž: Tak víte, že mi to nebylo jedno, že mi to strhávají, že ty peníze třeba tam chyběly, v tom platu.

M: Ale časem si zvykne člověk, že... Zase podle mě, kdybych dostal celou tu výplatu, ty peníze takhle na účet, už bych těžko poslal na tu exekuci. Podle mě je to lepší, když to takhle stáhnou.

Modelový příběh 4

Paní D. (cca 25 let) bydlí s přítelem a dětmi v nájemném bydlení u soukromého majitele, kam se zhruba před rokem přestěhovala ze SVL. Bydlení našli přes kamaráda, který v domě také žije a majiteli je doporučil. Exekuce i díky tomu nebyly překážkou. V současném bydlení je spokojená.

Vzpomíná, že první půjčku si brala od nebankovní společnosti na zařízení bytu, když si pořizovala první vlastní bydlení. Nezvládala jí splatit a přibyly ještě dluhy za telefon. V předchozím bydlení se ale oba s manželem navíc zadlužili u několika poskytovatelů energií: „Tam jsem se zadlužila nehorázně“. Paní D to popisuje následovně:

Přišlo vyúčtování, prostě třeba 60, 70 tisíc. Chtěli to na třikrát to zaplatit, na to už jsem prostě neměla, takže mi i jeden vlastně řekl, ať přeju k jiný společnosti. No a takhle jsem přecházela k jiným a jiným společnostem a dopadlo to takhle.

Pak jsme si právě předávali ty elektrárny. Pak už jsem volala, tam zjistili, že mám teda na týhle společnosti, takže už mě tam nechtěli dát. To musíš vzít

ty, nebudeme potmě, že jo. (...) Nebyla možnost přejít sem (se přestěhovat), takže nějak jsme to museli zařídit.

Stalo se mi to (připojení přes prodlužovací kabel), určitě. Vlastně, než se vyřídí ta elektřina, než to zase přijdou zapojit a všechno, tam bydlela mamka naproti, takže ona by mě nenechala, světlo, na tu žárovku... zapla jsem si televizi a světlo.

Přesnou částku, kolik dluží za elektřinu neví, protože narůstají úroky. Úplně přesně ani neví, kde a kolik dluží, někde se jí teprve ozývají. Na zaplacení půjčky si půjčovala pouze od rodiny, od nebankovní společnosti by si na splacení další nebrala. Exekuce ale omezují celou rodinu.

Řešila jsem to, ale já jsem to právě chtěla vyřešit tím, že půjdu do té práce. Pak už bych si udělala tu insolventi atd. Začala bych se o to starat, protože vím, že není to dobrý mít dluhy.

Vidím třeba i nějakou práci, kde ta výplata je krásná, ale já si zase říkám: mě strhnou nehorázný peníze a zbude mi zase úplně nic. Takže to je takový ten mínus.

Zároveň ale netuší, kolik by jí ze mzdy strhávali a s nikým se o tom ještě nebavila. Na dotaz, kde by se na to mohla informovat, odpovídá, že pravděpodobně tam, kde řeší insolventi, ví o poradně při finanční tísní v domě kultury, ale je rozhodnutá tam zajít, až bude mít práci: „No, já bych si tam i zašla, kdybych věděla, že za týden už mám třeba nastoupit.“ Začít řešit problém s dluhy ji motivuje představa, že by jednou mohla přinést z práce domů celou výplatu, aniž by jí strhávali za exekuce.

Další modelové příběhy ukazují osudy lidí, kteří se díky intervenci terénních sociálních pracovníků rozhodli svoji situaci řešit s dluhovou poradnou. V řadě případů jde o osoby s kumulovanými problémy, které jsou vzájemně provázány a nelze vyřešit jeden bez řešení dalších. Předlužení ovlivňuje zejména možnost najít si kvalitní bydlení a zaměstnání na běžném trhu práce. Příběhy pomáhají ukázat, jak se se svou situací vyrovnávají, případně jaké dopady na jejich život může předluženost mít.

Modelový příběh 5

Paní E. (62 let) nejvíce trápí bydlení. Od loňského roku žije v České Kamenici, bydlí u soukromého majitele, v suterénním bytě, kde je zima. Byt se nachází v domě s vysokým podílem sociálně vyloučených osob. Navíc kvůli tomu, že není zkolaudován, paní E. nemá nárok na příspěvek na bydlení. Jiné bydlení ale nemůže sehnat, nemá na zaplacení kauce. Paní E. dle svých slov potřebuje hlavně stálou práci.

Paní E. se potýkala s dluhy za pokuty za jízdu na černo, za nesplacené nebankovní půjčky např. Home Credit, které si vzala, když neměla na živobytí a „nějaký starý dluh“ 300 000 Kč z bývalého manželství. Exekuce ji mrzí, má kvůli tomu špatný spánek, cítí se „špinavě“. Kvůli exekucím také nemá dostatek prostředků na základní potřeby včetně potravin.

V minulosti se již obrátila na dluhovou poradnu v Liberci, se kterou dle svých slov ale měla špatnou zkušenost, „nechtěli to řešit“. Po přestěhování do České Kamenice ji terénní sociální pracovnice zavedla do Poradny při finanční tísni, kde již absolvovala první schůzku. Zde je spokojená. Dluhový poradce jí vše vysvětlil, motivoval ji, bavili se o oddlužení. Exekuce jí zůstávají dvě, staré jí „smazali“.

Modelový příběh 6

Pan F. (63 let) žije s partnerkou v bytě v České Kamenici, platí nájem 9 500 Kč a k tomu 5 500 Kč za elektřinu. Kromě problémů s dluhem se má dobře. Úvěr od banky si vzal před čtyřmi lety, když se stěhoval a potřeboval peníze na zařízení. Když ale nečekaně přišel o práci, nezvládal půjčku splácet (manželka je v invalidním důchodu). Dlouho nemohl nalézt novou práci (domnívá se, že hlavně kvůli věku). Nyní pracuje pod městem.

Problémy s dluhy řešil nejprve s „nějakou advokátní kancelář v Děčíně“ (manželka viděla reklamu někde na ulici), ale kontakt s nimi nebyl příjemný. Nyní spolupracuje s dluhovým poradcem Poradny při finanční tísni (na doporučení sociální pracovnice) a zde je spokojený. Už půl roku je v insolventci, insolvence by měla trvat celkem pět let. Současný život s insolventí není moc dobrý, nemohou si s manželkou nic většího dovolit, „žijí z ruky do huby. Motivuje ho ale to, že se nechce dostat do větších potíží, nechce být dlužníkem, nechce se dostat na ulici!

Modelový příběh 7

Paní G. (cca 30 let) bydlí v malé obci nedaleko České Kamenice teprve rok. S manželem a dvěma dětmi (jedno se zdravotním postižením) se sem přestěhovali za levnějším bydlením a rodinou. Za 1+kk platí nájem 6 000 Kč a 10 000 Kč činí zálohy na elektřinu. Kromě zdravotních potíží dětí jí trápí také exekuce. Paní G. měla jednu exekuci za nebankovní půjčku a manžel jich měl více (např. půjčky, neplacené zdravotní pojištění). Dostali se i do situace, kdy si od rodiny půjčovali na zaplacení splátek.

Manžel zde dlouho nemohl najít práci, jako Romové se setkali při hledání bydlení i práce s diskriminací, ale nyní již druhý měsíc pracuje. Současnou práci mu pomohly najít terénní sociální pracovnice, stejně jako jim zprostředkovaly kontakt s dluhovou poradnou. Momentálně spolupracují s Poradnou při finanční tísni a mají podanou insolventci manželů.

Ale tam spíš manžel má velké dluhy. Já až takové nemám, ale manžel. Ale vzali jsme si manželskou, abych byla i já čistá. Protože tam mám jednu exekuci, která, i když budu splácet, tak mi řekli, že to prostě nemá smysl. Stejně tam skáčou ty úroky. Takže by mi to nepomohlo.

Exekuce byly pro paní G. velkým zdrojem stresu. Velkou motivací začít problémy s dluhy řešit pro ni byly děti. Popisuje to následovně:

Jakoby tím, že jsme to nemohli řešit, nebyla práce, tak si myslím, že to bylo ještě horší pro nás. Psychicky, když řeknu takhle. Vlastně člověk nevěděl, kdy vám to přijde.

Tak hlavně děti. když to řeknu takhle. Že přece budeme stárnout. a aby děti měly dluhy, to zase nechci. Takže jako hodně děti. Manžel teda byl takový..., ale prostě jsem ho k tomu dokopala.

Poslední modelový příběh ukazuje rodinu, která se ve spolupráci s terénní sociální pracovnící k řešení svých problémů s dluhy odhodlává.

Modelový příběh 8

Manželé H. (cca 40 let) žijí se čtyřmi dětmi v bytě u soukromého vlastníka. Byt se nachází v domě, který lze považovat za SVL, kvalita bydlení je velmi nízká, neodpovídá výši nájemného. Vzhledem k početné domácnosti nemohou sehnat jiné bydlení. Momentálně ani nemají nájemní smlouvu, což je překážkou pro získání sociálních dávek. Bez nich jim pak hrozí odpojení od elektřiny. To jim již bezprostředně hrozilo kvůli dluhům u několika různých poskytovatelů energií. Nakonec se jim u jednoho z nich podařilo ve spolupráci s terénní sociální pracovnící vyřídit splátkový kalendář (měsíčně nyní tedy platí 8 000 za elektřinu, polovinu činí splátka, polovinu záloha). Dluh jim vzrostl také díky tomu, že u nich jednu dobu čerpala elektřinu přes prodlužovací kabel jiná domácnost, svůj podíl neuhradila. Kromě energií je ale trápí také dluhy u zdravotní pojišťovny, nebankovní půjčky např. Provident, plus neuhrazené pokuty.

Paní H. spolupracuje se sociální pracovnící, ta ji motivuje ke spolupráci s dluhovým poradcem.

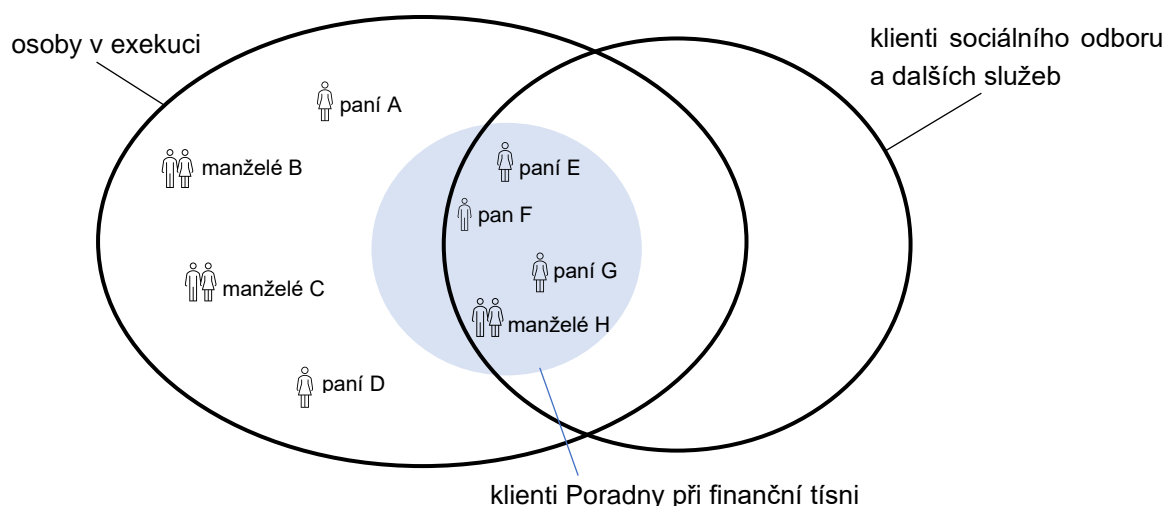
Pan H. chodí na brigády a je „na podpoře“. Je přesvědčen, že se mu za této situace práce nevyplatí. Od kamaráda, který je prý v oddlužení, má informaci, že by mu strhávali 10 000 Kč.

Hlavní zjištění

V České Kamenici bylo v prvním čtvrtletí roku 2024 v exekuci 526 osob, což představovalo 12,3 % obyvatel České Kamenice starších 15 let. Mezi osobami v exekuci vzrostl podíl osob s mnohočetnými exekucemi (tři a více exekucí), který v prvním čtvrtletí 2024 činil 72 %. Tři až devět exekucí mělo 254 osob, 128 osob mělo 10 až 29 exekucí a jedna osoba měla dokonce 30 nebo více exekucí.

Z rozhovorů s lokálními institucionálními aktéry vyplývá, že v České Kamenici dochází ke koncentraci zadlužených zejména v sociálně vyloučených lokalitách, což je v souladu se zjištěními z předchozích výzkumů, v rámci dotazníkové ankety (Sál, 2022) byly v SVL exekuce zjištěny u 71 % domácností, přičemž dalších 8 % domácností tuto skutečnost nevyloučilo. Dle odhadu vedoucího sociálního odboru, třetina osob v exekuci v České Kamenici jsou klienti sociálního odboru nebo dalších spolupracujících organizací.

Obrázek 1 Schéma osob v exekuci v České Kamenici a jejich překryv s klienty sociálního odboru a spolupracujících organizací

Pozn. Schéma ukazuje, kde se nacházejí modelové příběhy, a kterou skupinu osob v exekuci reprezentují.

Nutné je ovšem zdůraznit, že přestože vyšší koncentraci osob s exekucemi lze nalézt v sociálně vyloučených lokalitách (na které především cílilo toto výzkumné šetření), mezi osobami v exekuci jsou též osoby ze střední třídy a podnikatelé (jak napovídají též data o dlužnících vůči státním institucím v Ústeckém kraji, viz graf 5). Některé další osoby v exekuci ze zbylých dvou třetin by bylo možné zmapovat např. oslovením lokálních zaměstnavatelů (prostřednictvím dotazu na počty osob v exekuci a v insolvenční s bydlíštěm v České Kamenici).

Dluhové poradenství v současnosti v České Kamenici poskytuje Poradna při finanční tísní (realizace projektu, v rámci kterého byla poradna otevřena, bude koncem roku 2025 ukončena a prozatím neexistuje finanční zdroj, který by pokračování činnosti zajistil) a Charita Česká Kamenice. Ze zkušenosti vyplývá, že v některých případech je nutné využít terénní formu poradenství. Další bezplatné dluhové poradenství se nachází až v Děčíně, a provozuje je Charitní sdružení Děčín a Člověk v tísní.

Klienti dluhového poradenství Charity České Kamenice se z velké části rekrutují z klientů dalších služeb Charity. Klienti Poradny při finanční tísní z velké části pochází ze spolupráce se sociálními terénními pracovníci. Ve velké většině případů se jedná o tzv. těžké klienty, potýkající se s kumulací problémů, které se vzájemně ovlivňují. Menší část klientů přichází sama (např. na základě letáků, článků ve zpravodaji), jedná se většinou o motivovanější a informovanější skupinu.

Převahu těžkých klientů, vyšší výskyt komplikovanějších, hlubších sociálních problémů potvrzují i ostatní institucionální aktéři a zástupci sociálních služeb (je nutné nejprve získat důvěru, klienta stabilizovat, motivovat). Část z nich problémy s dluhy řešit nechce, nebo mají obavy je začít řešit, často mají špatné informace z internetu, nebo od známých. V řadě případů mají klienti dlouhodobé dluhy a exekuce, nemají o nich přehled.

Ze zkušenosti dluhových poradců a terénních pracovníků i z rozhovorů s cílovou skupinou obyvatel potýkajících se se zadlužeností vyplývá, že převažují dluhy z nezaplacených plateb za energie (elektřina, plyn), dluhy u zdravotních pojišťoven, za pokuty (např. z dopravních prostředků a přestupky), za telefon, za auto a dluhy z půjček a úvěrů (primárně nebankovních). Ty si brali např. kvůli vybavení domácností, ale v některých případech i k pokrytí výpadku výdělku, při mimořádných událostech (např. na pohřeb). Pokud si museli půjčovat na splacení, tak ve většině případů od rodiny.

Ve čtyřech z navštívených domů se ve velké míře vyskytovaly dluhy za elektrickou energii, přičemž domácnosti (někdy i více členů domácnosti) měly dluhy i u několika různých dodavatelů. Krizovou situaci po přerušení dodávky elektřiny řešily připojením přes prodlužovací kabel na sousedy. Z popisů situace vyplývá, že se může jednat o energeticky náročné budovy, což u nízkopříjmových domácností zvyšuje riziko energetické chudoby. Změna poskytovatelů energie je přitom snahou ušetřit, snížit náklady na energie. Připojování se přes prodlužovací kabel je reakcí rodin na krizovou situaci a snahu zajistit domácnosti (často s dětmi) světlo a teplo. Kromě energetické chudoby je potřeba zmínit i otázku bezpečnosti.

Pro mnohé z respondentů byly problémy s dluhy velkým zdrojem napětí, měly negativní dopad na jejich psychickou kondici a zdraví. Další dopady předluženosti se pojí s nízkými příjmy a nezaměstnaností, bydlením. Respondenti z řad zadlužených obyvatel popisovali nedostatek prostředků na živobytí. Motivaci problémy s dluhy řešit respondenti připisovali často rodině a známým, pokud se mezi nimi setkali s úspěšným oddlužením, nebo když si přáli situaci vyřešit kvůli dětem. Jiní zase popisovali, jak se na dluhovou poradnu obrátili, protože už situaci nezvládali řešit sami. Část respondentů má nízkou motivaci svou předluženost řešit. Nelze však jednoduše říci, že by za tím bylo pouze to, že jsou na život s exekucemi zvyklí a že je nic k řešení nenutí. Respondenti mají problém získat a udržet si stálé zaměstnání a bydlení, chybí jim potřebný sociální kapitál i finanční gramotnost, mnozí se setkali s diskriminací. Výpovědi respondentů potvrdily, že bariérou řešení dluhové situace nebo vstupu do oddlužení je nezaměstnanost, ale pro pracující osoby jsou to i nízké mzdy.

Bariéru pro řešení situace zadlužených osob místní aktéři vnímají zejména v nedostatku pracovních příležitostí, a to zejména po osoby s nízkým vzděláním. Nabídka práce v České

Kamenici nedostačuje poptávce. Situaci tak komplikuje nutnost dojíždění za prací, ta je komplikovaná ještě více pro obyvatele okolních obcí, např. Kerhartic a pro rodiče s malými dětmi.

Seznam literatury

Charvát, P. (2019). *Vstupní analýza města Česká Kamenice*. Odbor pro sociální začleňování (Agentura), Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [Česká-Kamenice VA KPSVL ZOR7.pdf \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)

Charvát, P. (2020). Obeznamenost zaměstnavatelů v regionu s nástroji pomoci předluženým zaměstnancům. Česká Kamenice. Odbor pro sociální začleňování (Agentura), Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [Microsoft Word - Ceska Kamenice TV dluhy ZOR9 \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)

Klusáček, J., Tranová, F., Pašek, O., Polanecký, K. & Kaledna, S. (nedatováno). *Energetická chudoba a její řešení?* Iniciativa za bydlení. [studie_en.chudoba FINALNI online.pdf \(socialnibydeni.org\)](#)

Lang, P., Matoušek, R. (2020). *Metodika pro posouzení míry a rozsahu sociálního vyloučení v území*. Odbor pro sociální začleňování (Agentura), Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [Metodika pro posouzení míry a rozsahu sociálního vyloučení v území \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)

Motl, J. (2022). *Evaluační zpráva Česká Kamenice*. Odbor pro sociální začleňování (Agentura), Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. [Microsoft Word - EZ „eskã; Kamenice \(socialni-zaclenovani.cz\)](#)

Sál, L. (2022). *Analytický podklad pro činnost RC v lokalitě Česká Kamenice*. Odbor pro sociální začleňování (Agentura), Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.